

Людмила ЛАПТЄВА,
вчитель початкових класів Українського колежу
ім. В.Сухомлинського м. Києва;
вчитель вищої категорії; вчитель-методист;
Наталія ЛУНЬКО,
вчитель початкових класів гімназії № 117
ім. Лесі Українки м. Києва;
вчитель вищої категорії; вчитель-методист

Орієнтовні контрольні роботи з української мови для 3–4 класів (II семестр)

3 клас Диктант № 1 У зимовому лісі

Дрімає зимовий ліс. Холод скував дерева і запорошив їх снігом. Застигли білі берези і могутні дуби. Повисли до землі тонькі гілочки верби. Вони стали схожі на металеві дрюти. Мовчки дрімають зелені сосни.

Кругом стоїть тиша. Тільки іноді пролунає дрібне стукотіння дятла. Або мелодійно прозвенить голос лякливої синички. (50 слів)

(Книга-календар "Дванадцять місяців").

Диктант № 2 У степу

Був чудовий липневий день. Блакитне небо дихало на землю теплом. Вітер доносив із степу пахощі стиглого зерна.

Раптом над горизонтом нависла темна хмара. Вона швидко наближалась. І ось до землі летять перші дощові краплини. Після них широкою чарівною музикою зашуміла злива. Засивіла дощем далечинь. На шляху заблищали калюжі. Земля знову набиралася сили. (54 слова)

Диктант № 3 Після грози

Закінчилося в школах навчання. Розпочалися літні канікули. Наша сім'я виїхала на відпочинок у село Вербівку.

Повіває тепленький вітерець. З полів долинають чудові запахи польових квітів. Та раптом на горизонті з'явилася чорна хмара. Загуркотів грім. Пішов рясний дощ.

Після дощу небо знову стало чисте. На траві проти сонця виблискують крапельки води. (52 слова)

Диктант № 4

Незвичайний хірург

Білі берізки одягають весною золотисті сережки. А міцні дубки радісно простягають своє гілля до сонця.

Хто ж охороняє здоров'я дерев?

Це робить дятел. Цілий день проводить він медичний догляд своєї ділянки. Перелітає з дерева на дерево. Заглядає в кожну щілину. Від його гострого дзьоба не схватиться жодній шкідливій комасі. (51 слово)

(Ю. Старостенко)

Мовна тема № 1 з теми "Іменник"

I варіант

1. Прочитай. Підкресли іменники.

Вдалині зеленіє прадавній ліс. Пишаються зеленим вбранням могутні дерева і розлогі кущі. Проти сонця виграв яскравою зеленню килим трав на лісовій галявині.

2. Визнач серед іменників назви істот. Підкресли.

Сад, моряк, космос, лікар, море, садівник, космонавт, лікарня.

3. Прочитай. Спиши, розкриваючи дужки.

Дівчинка (М, м)аргаритка поливала в садку (М, м)аргаритки.

Песик (П, п)ушок ганявся на подвір'ї за білим (П, п)ушком.

4. Визнач рід поданого іменника. Добери спільнокореневі іменники, які мали б інший рід.

Море (...) –

Птах (...) –

Ведмедиця (...) –

5. Запиши речення, розкриваючи дужки і вставляючи пропущені букви. Визнач число іменників.

Україна – це тихі (вода) і ясні (зоря), з...лені (сад) і білі (хата), лани золотої (пш...ниця).

Україна – ро..кішний вінок з (рута) і (барвінок).

6. Прочитай. З поданих у дужках синонімів вибери влучний. Запиши речення. Визнач граматичну основу.

Деся над (полем, нивою, ланом) ударив об дзвінку (тишу, спокій, мовчанку) жайворонок.

II варіант

1. Прочитай. Підкресли іменники.

У височині синіє безмежне небо. Білі хмарки плинуть по синьому безбережжю. Кришталева вода річки віддзеркалює небесну синь.

2. Визнач серед іменників назви неістот. Підкресли.

Сад, моряк, космос, лікар, море, садівник, космонавт, лікарня.

3. Прочитай. Спиши, розкриваючи дужки.

Неля (Р, р)омашка збирала у полі (Р, р)омашки.

Песик (К, к)улька ловив повітряну (К, к)ульку.

4. Визнач рід поданого іменника. Добери спільноко-
рєневі іменники, які мали б інший рід.

Диво (...) –
Кіт (...) –
Гуска (...) –

5. Запиши речення, розкриваючи дужки і вставляючи
пропущені букви. Визнач число іменників.

**С..ніє (небо), з..лені (ліс), течія (ріка). Це – Батьківщи-
на. І людина повинна турбуватися про (з..мля), на якій
ж..ве, об..рігати її (природа).**

6. Прочитай. З поданих у дужках синонімів вибери
влучний. Запиши речення. Визнач граматичну основу.

**Повільно й урочисто сходить (світило, сонце, зоря) над
прадавнім (лісом, нетрями, байраком).**

Мовна тема № 2
з теми "Прикметник"
I варіант

1. Пошир речення прикметниками. Підкресли імен-
ники, з якими вони зв'язані.

Прилинула ... весна. Під ... промінням парують ... поля.

2. Прочитай. З поданих у дужках синонімів вибери влуч-
ний. Запиши, позначаючи в дужках число прикметників.

**Весела думка – половина здоров'я. Від веселих думок
дух веселіє.**

(Світла, спокійна, радісна, приємна, гарна).

3. Замість крапок встав поданий прикметник, зміню-
ючи його за змістом прислів'я. Визнач рід прикметників.

Весняні.

... злива – мати трав.

... сонечко пригріє, то й трава зазеленіє.

Молоденький умок, як ... льодок.

4. Від поданих слів утвори прикметники. Розбери
прикметники за будовою.

Сумувати –
Дощ –

5. Прочитай. Спиши, замінюючи прикметники анто-
німами.

**Одного осіннього холодного ранку Миколка пішов на
прогулянку. Це був похмурий день. Сердитий вітер гойдав
голі віти дерев. Верба схилила свої безлисті коси до темної
води. На ній цвірінкали сумні горобці.**

6. Прочитай. Підкресли словосполучення, в якому
прикметник вжитий у переносному значенні. Поясни.

Гострий ніж –
Гостре слово –

II варіант

1. Пошир речення прикметниками. Підкресли імен-
ники, з якими вони зв'язані.

Прийшла ... весна. ... сонце розбудило ... землю.

2. Прочитай. З поданих у дужках синонімів вибери влуч-
ний. Запиши, позначаючи в дужках число прикметників.

**Справжній друг, хто дає розумну пораду. Справжні друзі
пізнаються в біді.**

(Чесний, достойний, надійний, правдивий, дійсний).

3. Замість крапок встав поданий прикметник, зміню-
ючи його за змістом прислів'я. Визнач рід прикметників.

Ранні.

...тепло радість принесло.

...виліт бджіл – гарна буде весна.

Сходить краса, як ... роса.

4. Від поданих слів утвори прикметники. Розбери
прикметники за будовою.

Цегла –
Радіти –

5. Прочитай. Спиши, замінюючи прикметники анто-
німами.

**Ось і село. Всі будинки тут старі й низькі. Вікна в них
маленькі, тьмяні. Біля кожного будинку – старий сад.
Вулиці в селі вузькі, короткі.**

6. Прочитай. Підкресли словосполучення, в якому
прикметник вжитий у переносному значенні. Поясни.

Солодкий цукор –
Солодка усмішка –

Мовна тема № 3
з теми "Дієслово"
I варіант

1. Прочитай. Підкресли дієслова.

**Недавно ще гула метелиця,
І ще лежить в низинах сніг,
А вже барвінку листя стелиться
Зеленим килимом до ніг.**

Н. Забіла

2. Від поданих слів утвори дієслова.

Тривога –
Зима –
Червоний –
Холодний –

3. Прочитай. З поданих у дужках синонімів вибери
влучний. Запиши утворені речення.

**Діти (мандрували, йшли, крокували) лісом і (збирали,
шукали) гриби.**

4. З поданих слів утвори прислів'я. Запиши.

**Вогні, тоне, у, горить, і, не, у, правда, воді, не.
Камінь, лежачий, не, вода, під, тече.**

5. Запиши всі часові форми поданих дієслів.

Вишивати –
Списати –

6. Спиши, розкриваючи дужки. Підкресли граматичну
основу речення.

Моторний човен (від)плив (від)берега.

II варіант

1. Прочитай. Підкресли дієслова.

**Ось весна іде ланами,
Перелогами, лісами.
Де не ступить – з-під землі
Лізуть проліски малі.**

Н. Забіла

2. Від поданих слів утвори дієслова.

Співак –
Дощ –
Працьовитий –
Хворий –

3. Прочитай. З поданих у дужках синонімів вибери
влучний. Запиши утворені речення.

**Хлопчики (підняли, підвели, поставили) зламану берізку
і (прив'язали, прикріпили, причепили) до кремезного дуба.**

4. З поданих слів утвори прислів'я. Запиши.

Не, навчуся, не, кажи, а кажи, вмію.

Семеро, чекають, не, одного.

5. Запиши всі часові форми поданих дієслів.

**Співати –
Приготувати –**

6. Спийши, розкриваючи дужки. Підкресли граматичну основу речення.

Стомлене сонце (за)йшло (за)обрій.

Мовна тема № 4 (перший варіант)
з теми "Підсумкова за II семестр"

I варіант

1. Перепиши, розкриваючи дужки, підкресли іменники.
Далеко вже хлопчик (від) плив на (човні) (від) берега.

2. Встав пропущені букви. Запиши в дужках, якими частинами мови є виділені слова.

Чому це так вес..ло **співає** ( ) с..ничка **за** ( ) **вікном** ( )? А чому **позолотились** ( ) **котики на** ( ) **в..рбі** ( ), що ..х..лила свої **віги** ( ) над **гл..боким** ( ) оз..ром? Чому все навкруги **ож..ває** ( ), радіє, сміється?

3. До поданих слів добери спільнокореневі. Познач корінь.

Прикметник   Дієслово

Смак.

4. Утвори від неозначеної форми дієслова інші дієслівні форми.

**Говорити –
Намалювати –**

5. Запиши речення, розкриваючи дужки. Визнач число і рід іменників.

**Сій овес у (кожух), а жито – в (капелюх).
Радіє дід теплий (піч) та смачній каші.**

6. Встанови зв'язок слів у реченні.

Сонце посилало на землю теплі промені.

II варіант

1. Перепиши, розкриваючи дужки, підкресли іменники.
(На) дереві (за) будинком весело (за)цвірінькали горобці.

2. Встав пропущені букви. Запиши в дужках, якими частинами мови є виділені слова.

Л..кий ( ) вітерець **колише** ( ) з..лені **ж..та** ( ). **М..довий** ( ) дух ( ) **ро..носиться** ( ) навкруги **від** ( ) гр..чаного поля. **Про** ( ) **щось ш..почуться** ( ) між собою овес **та** ( ) ячмінь.

3. До поданих слів добери спільнокореневі. Познач корінь.

Прикметник   Дієслово

Хитрість.

4. Утвори від неозначеної форми дієслова інші дієслівні форми.

**Співати –
Помиють –**

5. Запиши речення, розкриваючи дужки. Визнач число і рід іменників.

**На (язик) медок, а на (думка) льодок.
Луки радіють весняній (повінь).**

6. Встанови зв'язок слів у реченні.

Кружляє в повітрі смугастий волохатий джміль.

Мовна тема № 4 (другий варіант)
з теми "Підсумкова за II семестр"

I варіант

1. Познач рядок, у якому записані іменники, що вживаються тільки у множині.

А черевики, рукавиці, лижі

Б ножиці, штанці, окуляри

В черевики, штанці, окуляри

2. Познач рядок, в якому записані лише прикметники.

А велич, радість

Б величати, радіти

В великий, радісний

3. Познач рядок, у якому дієслова з часткою **не** записані правильно.

А нехтувати, не писати

Б не хтувати, не писати

В нехтувати, неписати

4. Познач рядок, у якому словосполучення вжито в переносному значенні.

А глибокий рів

Б глибокий погляд

В глибока ріка

5. Познач рядок, у якому правильно вжито прикметник.

А Самий сильний біль мовчанки не знає.

Б Сильна біль мовчанки не знає.

В Сильний біль мовчанки не знає.

6. Познач рядок, у якому всі слова записано правильно.

А зрізати, зазеленіти, торф'яний

Б зхібити, крижаний, св'ята

В зшити, земельний, м'ята

II варіант

1. Познач рядок, у якому записані іменники, що вживаються тільки в однині.

А село, вікно, око

Б масло, солома, небо

В око, солома, небо

2. Познач рядок, у якому записані лише дієслова.

А думка, димок

Б вдумливий, димовий

В думати, диміти

3. Познач рядок, у якому дієслова з часткою **не** записані правильно.

А ненавидіти, не любити

Б не навідіти, не любити

В ненавидіти, нелюбити

4. Познач рядок, у якому словосполучення вжито в переносному значенні.

А світле волосся

Б світла голова

В світлий день

5. Познач рядок, у якому правильно вжито прикметник.

А Найдобріша собака на вітер не гавкає.

Б Добра собака на вітер не гавкає.

В Добрий собака на вітер не гавкає.

6. Познач рядок, у якому всі слова записано правильно.

А створити, кіхті, з'ясувати

Б сбити, молодьба, по'єднати

В схопити, просьба, з'їхати

ЧИТАННЯ

Текст № 1

1. Прочитай текст.

Неслухняний глечик

Був у нас мальований глечик для води, спозадавня був та й іще, може, жив би та ще жив, коли трапилось таке.

Раз мама топила в печі, я пустував: зачепив ключкою той глечик за вушко та й тягаю по полу. Мама не сварилася.

– Грай, глечичку, грай, підеш без вушка!

Я почув тее, сам собі дивуюся, чого це мама не на мене гримають, а на глечика, так і радий тому, аби не на мене, думаю, далі граюся з глечиком, як і раніше грався. Коли це глечик – хрясь! з полу додолу, – розлетівся в черепки.

"Угадала мама – розбився-таки вражий глечик", – думаю собі.

Побачивши тее, мати та мовчки за віника. А я бачу це та й думаю: "Ну, ну, – що буде далі? Невже ж оце мама будуть бити неслухняного глечика, що розбився?"

А про себе й байдуже. Мама підійшла ближче, та не глечика, а мене – віником по руках, по руках!

– А не я тобі казала – не грайся з глечиком, бо розіб'єш!

– Мамо! Ви ж не мені, то ви глечикові казали! – репетую.

– Глечик глухий, а ти – із вухами, сякий-такий сину.

Не тебе ж глечик по полу волочив!

Та й знову, та й знову.

"От тобі й маєш, – думаю, – на кого сварилися, а кому досталося".

Степан Васильченко

2. Хто герой оповідання? Вибери правильну відповідь.

А глечик і ключка

Б мама і хлопчик

В глечик і хлопчик

3. Кого попереджала мама про неприємні наслідки гри? Вибери правильну відповідь.

А хлопчика

Б глечик

В глечик і хлопчика

4. Що нам відомо з тексту про те, як розвивалися події з глечиком? Підкресли речення в тексті, яке дає відповідь на це запитання.

5. Чим був здивований хлопчик? Напиши. Доведи словами тексту.

6. Які слова можна використати для характеристики хлопчика? Вибери правильну відповідь.

А спостережливий, слухняний

Б пустотливий, недогадливий

В неслухняний, байдужий

7. Визнач основну думку оповідання.

А Глек тріснув, а келих покарали.

Б Добра справа – утіха, коли ділу не поміха.

В Не сила ламає, а безглуздість.

Текст № 2

1. Прочитай текст.

Але ж нині неділя!

В неділю пополудні бавився Славко в саду, бігаючи й галасуючи. Мати покликала його до себе:

– Славцю! Може б, ти вивчив що на завтра?

– Мамунцю! – відповів хлопець. – Але ж сьогодні неділя!

Мати глянула на сина і, нічого не сказавши, повільно пішла до хати.

За годину вбіг Славко до світлиці, де була мати і спитав:

– Мамуню, може би, я що попоїв?

А мати погладила його по світлому личку і сказала:

– Славцю! Але ж сьогодні неділя!

Хлопець здивовано глянув на маму і вимовив лише одне слово:

– Ну?

Мати усміхнулася і відповіла:

– Так, синку! Коли неділя не дозволяє кормити дух наукою, то так само не повинна дозволити кормити тіло стравою.

На ці слова Славко засів до книжечки, вивчив задане, а відтак дістав смачний підвечірок.

Любомир Селянський

2. Назви героїв оповідання.

3. Яким був хлопчик? Вибери правильну відповідь.

А слухняний, старанний

Б легковажний, кмітливий

В працюватий, відповідальний

4. Чим був здивований хлопчик? Напиши. Доведи словами тексту.

5. Кому належать ці слова: "Коли неділя не дозволяє кормити дух наукою, то так само не повинна дозволити кормити тіло стравою". До кого були звернені слова? Чому?

6. Що нам відомо з тексту про те, як вплинули слова мами на Славка? Підкресли речення в тексті, яке дає відповідь на це запитання.

7. Визнач основну думку оповідання.

А У всякої Федори свої одговори.

Б Була б охота – налагодиться робота.

В Вчи лінивого не молотом, а голодом.

4 клас

Диктант № 1

Прогулянка

Зимового ранку ми зібралися на шкільному подвір'ї. Сьогодні у нас лижна прогулянка. Бадьорим кроком з лижами на плечах ідемо за село. З нами вчитель Петро Васильович.

Яскраве сонячне проміння освітлює околицю. Деревя стоять у пухнастому білому вбранні. Як хороше на свіжому повітрі!

Ми підходимо до крутого берега Дніпра. З веселим гуком спускаємося вниз. Ідемо в ліс на лижах п'ять кілометрів. Відпочиваємо і повертаємося до школи. (66 слів)

Диктант № 2

У річці купає свої довгі коси стара верба. А чи знаєш ти про її найголовнішу таємницю?

Чого і коли кричить сойка? А як прийшла до тебе рум'яна запашна булка? Як дбають про своїх діток сосна, береза, клен? Як правильно ловити рибу в озері?

Таких запитань безліч. А відповіді на них можна знайти у книжках про природу. Книга – добрий супутник у мандрах по лісу, луках, під час відпочинку на озері чи річці.

Природа – велике багатство нашої Батьківщини. І нам, юним, зберігати й примножувати її красу. (84 слова)

Диктант № 3

Після дощу

Синіє небо. На ньому золоте сонце сипле скрізь гарячими блискучими бризками. По шляху біжать струмочки. Вони дзвенять, підстрибують, танцюють, весело про щось буркочуть.

Запишався проти сонця гай. Деревя стоять у блискучих краплях, як у дорогому намисті. Густішою стіною

сплелось жито. Поміж його стеблами синіють волошки, жевріють голівки горицвіту. Гудуть бджоли. Високо в небі кричить чайка. Ось вона блиснула на сонці срібним крилом і зникла.

Битим шляхом скриплять вози. Десь лунає бадьорий людський голос. (75 слів)

(За С. Васильченком)

Диктант № 4

Дуб

Широко розкинув густе гілля величезний дуб. Його верхів'я високо в небі розчісує хмарам коси.

Скільки йому літ? Ніхто не знає.

Повз нього проносились урагани битв. Він був свідком багатьох подій. До нього з сільськими хлопчиками прибігав малий Франко. І дорослим поет любив посидіти під крилатим дубом у холодку. Шум його гілля навівав мрії, будив спогади важкого дитинства.

З того часу багато змін сталося в житті. А дуб гордо стоїть на узліссі. Він ніби оповідає про давні часи і радіє кожному новому щасливому дню. (83 слова)

Диктант № 5

Ворона

Одного разу бабуся знайшла на вулиці поранену ворону. Вона принесла її до хати і поклала в ящик з курчатами. Вранці пішла подивитися на курчат. У куточку сиділа ворона. Під її крилами примостились п'ять курчат. Двоє сиділо у неї на спині.

За кілька днів крило у ворони загоїлось. Бабуся її випустила. Але вона кружляла навколо хати і кричала. У хаті кричали курчата. Бабуся випустила їх на подвір'я. Як зраділа ворона! Злетіла до них, розставила крила і голосно каркнула.

Так і лишилась ворона жити у бабусі. (85 слів)

Контрольний переказ

Текст № 1

Провчили бешкетника

У неділю всі відпочивали. Тимко не захотів читати книжку й вирішив піти в парк. Всі знали, як гуляє хлопець. Він завжди виходив на вулицю з рогаткою. Побачить пташку й цілиться в неї.

Сергійко вирішив провчити кривдника. Бігає Тимко по парку і шукає пташок. Ось сидить на дереві маленька пташка. Вона весело співає.

Забіяка націлився рогаткою й не попав. Пташечка перелетіла на інше дерево. Хлопець за нею. І знов цілиться бешкетник. Із дула висунулась голова страшного птаха. Вона так дзьобнула хлопця по потилиці, що той кинув рогатку й навтьоки. Лементує хлопчина, а птах щось сердито гелгоче.

З дула виглянув Сергійко. Це він зробив голову птаха. Добре провчив забіяку.

Більше ніколи Тимко не полював на птахів.

Текст № 2

Пернатий друг

Одного разу на березі річки в кущах Василько спіймав шпачка. Дідусь дозволив узяти пташеня додому, бо воно було ще мале і могло загинути.

Минув тиждень. Шпачок навчився трохи літати і все більше звикав до хлопчика. Вони стали справжніми дру-

зями. Варто було Василькові грюкнути в сінях лопатою, як у хаті чувся радісний, пронизливий крик птаха. Він наче знав, що зараз вони знов підуть під паркан копати смачних хробаків.

Ще через кілька днів Василько приніс шпачка в садок. Хоч і дуже шкода було розлучатися з пташкою, але час настав. Та як же Василько здивувався, коли шпак не захотів покидати хлопчика. Тільки восени шпак разом з усіма полетів у теплі краї. Та весною він знову повернувся до свого друга.

(За Ю. Старостенком)

Мовна тема № 1

з теми "Займенник. Числівник"

I варіант

1. Підкресли займенники. Визнач їх особу та число.

Ми з тобою, як риба з водою.

2. Підкресли слова, які є числівниками.

Два, другий, двійка, подвоїти, двійко, подвійний.

3. Постав займенники у потрібній формі.

З (вона), під (ми), за (ти), у (вони).

4. Перепиши, виправляючи помилки у написанні числівників.

Швидкість віддалення Місяця від Землі дорівнює три сантиметрам на рік. Маса гепарда може сягати п'ятдесяті вісьми кілограмів.

5. Перепиши, узгоджуючи подані числівники з іменниками.

Один, два, п'ятсот, шістнадцять; підручник, дівчата, школяр, село.

6. Спиши загадку, ставлячи займенники у третю особу однини.

Я червоний, сік різкий,

Борщ без мене не смачний.

II варіант

1. Підкресли займенники. Визнач їх особу та число.

Чим більше ти куєш залізо, тим воно гарячіше.

2. Підкресли слова, які є числівниками.

Три, трійка, третій, потроїти, трояк, троє.

3. Постав займенники у потрібній формі.

Перед (вона), під (я), за (ви), у (воно).

4. Перепиши, виправляючи помилки у написанні числівників.

Січ складалася з шести десяти з лишком куренів. (М.Гоголь)

Гроза тривала близько дві години.

5. Перепиши, узгоджуючи подані числівники з іменниками.

Один, три, шістсот, п'ятнадцять; книга, хлопець, номер, яблуко.

6. Спиши загадку, ставлячи займенники у першу особу однини.

Кучерявий в мене вус,

Хоча сам я карапуз.

Під листочок в холодочок

Заховався...

Мовна тема № 2

з теми "Дієслово"

I варіант

1. Підкресли дієслова. Випиши пари дієслів-синонімів.

Дивитися — ще не означає бачити. Вогонь палить, вода студить. Мудрого шанують, достойного поважають.

2. Склади з дієсловом *горіти* два речення. Перше, де дієслово вжите в прямому значенні, а в другому – у переносному значенні.

3. Запиши, розкриваючи дужки. Поясни це висловлювання.

(Не)зімкнути очей, (не)навідіти всіма силами, (не)задирати носа.

4. Встав пропущену букву. Визнач дієвідміну дієслів.

Чита..ш (...), сид..мо(...), раху..те(...), люб..ш (...), говор..те(...), буду..мо(...).

5. Зроби звукову модель слова *смієшся*.

6. Визнач граматичні ознаки дієслова за таблицею.

дієслово	питання	час	число	рід	особа	дієвідміна	неозначена форма
скажу							
зліпив							

II варіант

1. Підкресли дієслова. Випиши пари дієслів-антонімів.

Правда й з дна моря виринає, а неправда потопає. Кого шанують, того й величають. Старих друзів у добрі забувають, а при горі споминають.

2. Склади з дієсловом *снівати* два речення. Перше, де дієслово вжите в прямому значенні, а в другому – у переносному значенні.

3. Запиши, розкриваючи дужки. Поясни це висловлювання.

(Не)ловити гав, (не)падати духом, (не)стися на крилах.

4. Встав пропущену букву. Визнач дієвідміну дієслів.

Малю..ш (...), гляд..мо (...), диву..те (...), ціну..ш (...), мовч..те (...), гуля..мо (...).

5. Зроби звукову модель слова *сміється*.

6. Визнач граматичні ознаки дієслова за таблицею.

дієслово	питання	час	число	рід	особа	дієвідміна	неозначена форма
накресли							
скосив							

Мовна тема № 3
з теми "Прислівник"

I варіант

1. Підкресли прислівники.

І холодно, і голодно, і додому далеко. Хотів зробити спішно, а вийшло смішно.

2. Утвори від поданих слів прислівники.

Веселиться –

Низький –

Глибина –

Два, другий, двійка, подвоїти, двійко, подвійний.

3. Розбери прислівники за будовою.

Влітку, зимно.

4. До поданих прислівників добери синоніми.

Недалеко –

Швидко –

Несподівано –

5. Утвори прислівники. Запиши, розкриваючи дужки.

(В)вечір, (на)весна, що(день), з(далеко).

6. Запиши речення, вибравши з дужок потрібний прислівник.

(Повільно, спокійно) сходило сонце і світло (густо, щедро) осяяло землю, що прокидалась. По небу (легко, граціозно) плинули невеликі хмари.

II варіант

1. Підкресли прислівники.

Кому влітку холодно, тому взимку голодно. Посієш вчасно, збереш рясно.

2. Утвори від поданих слів прислівники.

Сумувати –

Висока –

Далечінь –

3. Розбери прислівники за будовою.

Навесні, ввечері.

4. До поданих прислівників добери синоніми.

Сумно –

Довго –

Мало –

5. Утвори прислівники. Запиши, розкриваючи дужки.

(В)осінь, (на)пам'ять, що(ніч), з(ранок).

6. Запиши речення, вибравши з дужок потрібний прислівник.

Старий ліс (загадково, таємниче) шумів. Могутні ялини і сосни стояли (чванливо, величаво). Берізки (бадьоро, радісно) шурхотіли листочками.

Мовна тема №4 (перший варіант)

Підсумок за II семестр

I варіант

1. Займенник, що в дужках, постав у потрібному відмінку. Запиши.

Спитав у (він), дякую (ви), подарую (ти), візьміть у (ми).

2. Перепишіть. Число запишіть повним словом, узгоджуючи числівник з іменником.

Автопарк налічував близько 600 (автомобіль).

Група туристів складалася з 50 (особа).

3. Перепишіть прислів'я, вставляючи в закінченнях дієслів пропущені букви.

Що ма...мо, не дба...мо, втративши – плач...мо.

4. Заміни словосполучення дієсловом у неозначеній формі з прислівником. Запиши.

Цікаве оповідання –

Рясний цвіт –

Уважний слухач –

5. Поділи текст на речення і запиши. Визнач особу і дієвідміну дієслів.

Разом з товаришами ти поспішаєш до лісу там ви збираєш ягоди, плетете віночки, граєтесь а сонечко припікає дужче опівдні воно стоїть над головою і палить нестерпно.

6. Склади і запиши речення з однорідними прислівниками, що відповідають на питання *як*?

II варіант

1. Займенник, що в дужках, постав у потрібному відмінку. Запиши.

Позичив у (вона), допоможи (я), підійди до (вони), дякую (ти).

2. Перепишіть. Число запишіть повним словом, узгоджуючи числівник з іменником.

Учень розгорнув книгу на 70 (сторінка).

Циркова вистава складається з 16 (номер).

3. Перепишіть прислів'я, вставляючи в закінченнях дієслів пропущені букви.

Що зна...ш, що вмі...ш, те за плечима не нос...ш.

4. Заміни словосполучення дієсловом у неозначеній формі з прислівником. Запиши.

- Швидка допомога** –
Щасливе життя –
Сумлінне навчання –

5. Поділи текст на речення і запиши. Визнач особу і дієвідміну дієслів.

Стоїть погожий весняний день сонце щедро ллє проміння на землю земля парує пара піднімається до неба і танє в його блакиті з височини лунає пісня жайворонка.

6. Склади і запиши речення з однорідними прислівниками, що відповідають на питання **к о л и** ?

Мовна тема № 4 (другий варіант)

Підсумок за II семестр

I варіант

1. Вибери рядок, в якому займенник відповідає даній характеристиці:

3 ос., одн., ж. р., Р.в.

- А** нею
Б їй
В її

2. Вибери рядок, в якому числівник 80 у поданому реченні словом записаний правильно.

У 80 роки дев'ятнадцятого століття з'являється перший сталевий велосипед.

- А** вісімдесяті
Б восьмидесяті
В вісьмидесяті

3. Вибери рядок, в якому записані дієслова належать до I дієвідміни.

- А** робити, сидіти, глядіти
Б будувати, берегти, коликати
В ломити, казати, їздити

4. Вибери рядок, в якому подано словосполучення з прислівником.

- А** цікава розповідь
Б цікаво розповідати
В цікавитися розповіддю

5. Заміни фразеологізм **як сніг на голову** прислівником з тим самим значенням.

- А** взимку
Б очікувано
В раптово
6. Вибери рядок, в якому звукова модель відповідає слову **зрісся**
- А** - - о = о = : о
Б - - о о = : о
В - - о = о - = о

II варіант

1. Вибери рядок, в якому займенник відповідає даній характеристиці:

3 ос., одн., с. р., Д.в.

- А** ним
Б його
В йому

2. Вибери рядок, в якому числівник 60 у поданому реченні словом записаний правильно.

Січ складалася з 60 з лишком куренів.

- А** шістдесяти
Б шестидесяти
В шестдесяти

3. Вибери рядок, в якому записані дієслова належать до II дієвідміни.

- А** гуркотати, думати, в'янути
Б горіти, вчити, носити
В їхати, мовчати, захищати

4. Вибери рядок, в якому подано словосполучення з прислівником.

- А** радісна перемога
Б радісно перемагати
В радіти перемозі

5. Заміни фразеологізм **як кіт наплакав** прислівником з тим самим значенням.

- А** сумно
Б багато
В мало

6. Вибери рядок, в якому звукова модель відповідає слову **грається**.

- А** - - о = о = : о
Б - - о о = : о
В - - о = о = = о

ЧИТАННЯ

Текст № 1

1. Прочитай текст.

У космос

Льоня не любив арифметики, зате він прочитав багато пригодницьких книжок. І от у день запуску третього штучного супутника Землі хлопець надумав побудувати супутник і назавжди залишити Землю.

Самому це зробити важко, і Льоня запросив допомагати йому свого товариша Ромку.

Не дивуйтесь, що хлопці повірили в те, що збудують супутник і полетять у космос. Це буває в дитячі роки.

Події розгорталися швидко. Льоня одержував двійки з арифметики, Ромка розбив дома найдорожчу вазу, потім вікно. І обом їм якнайшвидше треба летіти в міжпланетний простір.

Розпочалася гарячкова підготовка. На пустирі, коло дерева, стояла пуста залізна бочка. Треба якось умудритися закинути її на небо.

І хлопці почали майструвати катапульту. Вони копали під бочкою траншею, встановлювали пружини, ресори, важелі. Особливо намучилися хлопці, коли витягували на дерево та прив'язували здоровенну каменюку. Вона повинна, впавши з висоти, привести в дію механізм і закинути супутник в космос.

Проїшов час. Хлопці полізли в бочку. Льоня в урочистому мовчанні прикрутив люк (кришку з бочки), потім дав наказ:

– Приготуватися! Старт!

Затамувавши подих, Льоня шосили потягнув за мотузку, до другого кінця якої там, на дереві, була прив'язана каменюка. Почувся тріск, щось загриміло. Бочка шалено оберталась і підстрибувала. Вареники, хліб, оселедець, картопля, цибуля та інша заготовлена для польоту страва завертілась разом з космонавтами...

На супутнику запанувала гнітюча тиша. І хлопці вже думали, що летять десь у космічному просторі.

Льоня навіть крикнув:

– Ура! Летимо!

І раптом голосний крик. По небу хтось швидко йшов лаючись. Голос цей належав двірничці Теклі.

Що було при зустрічі з нею... не питайте... Після хвилюючої зустрічі з батьками хлопці соромились. У школі протягом місяця, жартуючи, запитували мандрівників про враження від "космічної подорожі".

Виявилось найголовніше: щоб побудувати супутник, треба добре знати арифметику. І Льоня незабаром став найкращим учнем класу.

(За В. Нестайком)

С л о в а і в и р а з и: космос, третій штучний супутник Землі, найдорожча ваза, катапульта, траншея, ресора, ва-жіль, космонавт, затамувавши подих, космічний простір.

2. Хто головні герої твору? Вибери правильну відповідь.

- А** вчитель
- Б** Льоня і Рома
- В** бочка і двірник

3. Коли хлопець надумав побудувати супутник? Підкресли у тексті речення, яке дає відповідь на це запитання.

4. Визнач головну думку твору.
- А** Справжній друг той, хто дає розумну пораду;
  - Б** Не один мусить у далекі світи піти, щоб нарешті розуму дійти;
  - В** Не з добра побігла з двора.

5. Визнач жанр твору.

- А** оповідання
- Б** казка
- В** легенда

6. Пронумеруй правильний порядок дій.

- Голос двірника Теклі
- Підготовка до запуску
- Рішення Льоні побудувати супутник
- Льоня став кращим учнем
- Час настав

7. Чи добре бути фантазером? Поясни свою думку.

Текст № 2

1. Прочитай текст.

Бабусині окуляри

Сьогодні у бабусі був зіпсований настрій. Двом своїм онукам заборонила брати дідові вудки. Від такої образи старший онук Олег хотів повернутися додому Але роздумав і пішов за сарай, щоб прочитати книжку. Молодший онук Гошка горював недовго. Він вмовився верхи на братові і взявся його заспокоювати.

Із-за сараю показався дідусь Матвій Іванович. Гошка підбіг до нього й почав розпитувати, чому бабуся така сердита.

Матвій Іванович і розповів, що гава у бабусі окуляри вкрала. День був жаркий. Вони з бабусею працювали на городі. Бабуся зняла кофту і поклала край дороги. Сама полола редиску. Коли оглянулась, біля кофти стрибала біла гава. Вона витягла з кишені окуляри. Бабуся почала лементувати. Гава полетіла, тримаючи в дзьобі окуляри.

— Оце так штукенція! — зареготав Гошка.

Хлопці вирішили пошукати окуляри в гавиному гнізді. Дуб стояв у яру. На верхечку однієї гілки притулилось гніздо. Окуляри були там. Гава спритно вплела їх у гніздо. Якби не скло, що виблискувало на сонці, ніхто б не запримітив.

Олег вирішив дістати бабусину пропажу. З великими труднощами він добрався до гнізда. Бабусині окуляри в роговій оправі були ціліснітькі. Олег їх витяг і поклав у кишеню.

Злізати теж було важко. Олег не знаходив опори. Він не міг спуститися. Гошка кудись зник. Через кілька хвилин він прибіг з вірвовкою. Над Олегом кружляли гави.

— Вірвовку! — простогнав Олег. У боротьбі з гавами він зовсім знесилив.

До довгої жердини Гошка прив'язав вірвовку і поліз на дуба. Через деякий час вірвовка була в руках Олега. З великими труднощами він зліз з дерева.

Додому брати повернулися в чудовому настрої. Біля порогу зустріли бабусю. Всі зморшки на її обличчі розпустилися в посмішку.

— Батеньку, та це ж мої окуляри. Вона міцно обняла онуків.

(З дитячого журналу)

2. Хто головні герої твору? Вибери правильну відповідь.

- А** гава і окуляри
- Б** Олег і Гошка
- В** дідусь і бабуся

3. Хто вкрив бабусині окуляри? Підкресли у тексті речення, яке дає відповідь на це запитання.

4. Визнач основну думку тексту.

- А** Хто над старістю сміється, над собою сміється.
- Б** Щире слово, добре діло душу й серце обігріли.
- В** Шануй старших — матимеш повагу від молодших.

5. Визнач жанр твору.

- А** оповідання
- Б** казка
- В** легенда

6. Познач, як ти розумієш значення слова *лементувати*.

- А** тікати
- Б** журитися
- В** кричати

7. Як ти ставишся до героїв оповідання? Напиши свої міркування.

